

Forslag

til

Lov om ændring af lov om oprettelse af „Statens almindelige Videnskabsfond“.

Fremsat den 20. januar 1966 af *undervisningsministeren*.

§ 1.

§ 1, stk. 2 i lov nr. 215 af 7. juni 1952 om oprettelse af „Statens almindelige Videnskabsfond“, affattes således:

„Stk. 2. Midlerne til fondets virksomhed bevilges på de årlige finanslove. Hvad der af denne bevilling ikke måtte blive brugt i

det enkelte år, henlægges til senere anvendelse i samme øjemed.“

§ 2.

Denne lov har virkning fra den 1. april 1966.

Bemærkninger til lovforslaget.

Ved lov nr. 215 af 7. juni 1952 om oprettelse af „Statens almindelige Videnskabsfond“ blev fondets årlige rådighedssum fastsat til 2 mill. kr. Ved lov nr. 146 af 23. maj 1958 blev rådighedssummen forhøjet til 2,5 mill. kr., ved lov nr. 171 af 29. april 1960 forhøjet til 3,5 mill. kr. og ved lov nr. 204 af 16. juni 1962 til 6 mill. kr. Ved de forøgede bevillinger tilsigtede man at tilpasse rådighedssummen til løn- og prisudviklingen og at stimulere yderligere forskningsvirksomhed, hvorhos man ved den sidst gennemførte forhøjelse fik mulighed for at reservere 1 mill. kr. årlig som et særskilt beløb til store apparaturanskaffelser.

Medens antallet af ansøgninger i årcne 1962-63 til 1964-65 var jævnt stigende, har man efter indkaldelsen af ansøgninger for finansåret 1965-66 konstateret et stærkt forøget behov for støtte af fondet. Ved hovedfordelingen 1965-66 forelå der 490 ansøgninger til et samlet beløb af ca. 10,1 mill. kr., hvoraf 308 blev helt eller delvis imødekommet med bevillinger på i alt ca. 4.740.000 kr. Et beløb på 1.260.000 kr. reserveredes til imødegåelse af løn- og prisstigninger samt omsætningsafgift på apparatur m. v. Efter opnåelsen af den nedenfor omtalte ekstraordinære bevilling på 3,2 mill. kr. udledes der i september 1965 yderligere ca. 2,6

mill. kr. til 108 ansøgere, omfattende dels de ved hoveduddelingen udskudte, men absolut kvalificerede ansøgninger, dels ansøgninger indkommet i perioden indtil 1. september 1965. I perioden fra 15. september til 1. december 1965 er der yderligere indkommet 45 ansøgninger om i alt ca. 700.000 kr., og der er ved forhåndstilsagn herudover disponeret over 304.130 kr. af bevillingen for det næste år.

De 5 kommissioner — den naturvidenskabelige, den lægevidenskabelige, den humanistiske, den samfundsvideenskabelige og den veterinær- og jordbrugsvidenskabelige — er efter anmodning fra bestyrelsen fremkommet med et skøn over behovet for midler i de nærmest følgende år inden for hver kommissions område, jfr. herom nærmere nedenfor.

Der er siden sidste forhøjelse sket mærkbare lønstigninger samt væsentlige prisstigninger på apparatur, hvortil kommer indførelsen af omsætningsafgiften. Herved er fondsmidlernes købekraft blevet væsentligt reduceret. Endvidere vokser de højere læreanstalters stab af videnskabelige medarbejdere i disse år med en sådan hast, at betydelige midler er nødvendige, såfremt fondet skal kunne følge med i den stadige ekspansion af forskningen og det stigende behov for anskaffelse af apparatur. Til

eksempel kan nævnes, at der ved universiteterne fra 1958 til september 1964 er sket en stigning i antallet af professorer og amanuenser, afdelingsledere og docenter fra ca. 400 til 800, medens der inden for samme periode ved alle landets øvrige højere læreanstalter forekommer en stigning fra ca. 900 til ca. 1400. Også den i de seneste år gennemførte betydelige udbygning af kandidat- og adjunktstipendieordningen har i høj grad medvirket til intensivering af forskningsvirksomheden inden for de enkelte faggrupper. Udgifterne til forskningsapparat m. v. til en ung videnskabsmand inden for denne kategori er f. eks. for de naturvidenskabelige fags vedkommende anslået til 5.000-7.000 kr. årlig.

Væsentligt medvirkende til behovet for en betydelig forøgelse af videnskabsfondets midler og til, at fondens bestyrelse har foreslået, at midlerne fremtidig bevilges på de årlige finanslove efter en redegørelse for det forventede behov i det enkelte finansår er, at den almindelige videnskabelige udvikling må forventes at føre til en væsentlig stigning i antallet og omfanget af ansøgninger i de kommende år. En sådan ordning er allerede gældende for Danmarks teknisk-videnskabelige forskningsråd og Statens teknisk-videnskabelige fonds vedkommende, jfr. lov nr. 243 af 10. juni 1960.

Det kan således nævnes, at alene inden for de naturvidenskabelige og lægevidenskabelige fagområder er der siden 1958 oprettet en lang række nye laboratorier og etableret nye forskningsområder, der næsten alle kræver kostbart apparatur. Denne forskning finansieres ganske vist for en stor dels vedkommende over de pågældende institutioners annua, men dels er gennemsnitsprisen for et projekt — eksklusive større apparaturanskaffelser — der var 8.200 kr. i 1958-59, steget til 13.500 kr. i 1962-63 og til 18.300 kr. i 1964-65, dels bevirker ikke mindst den stigende anvendelse af de for en tidssvarende forskning nødvendige kostbare undersøgelsesmetoder, at behovet for bevillinger til særlige formål udover institutionernes annua fremdeles er påtrængende.

Hvad specielt behovet for kostbart apparatur angår kan det anføres, at videnskabsfondet ved udgangen af november 1965 har bevilget i alt ca. 4.490.000 kr. til sådanne anskaffelser; siden 1963 har fondet indført den praksis, at særligt store og kostbare anlæg fortsat tilhører fondet og kun stilles til ansøgerens rådighed så længe, det kan godtgøres, at de udnyttes på rimelig måde. En følge heraf er, at det er fondets opgave at vedligeholde og modernisere det nævnte apparatur, hvortil der gennemsnitlig vil medgå årligt ca. 15 pct. af anskaffelsværdien.

For tiden ejer fondet sådanne anlæg til en samlet værdi af ca. 2,6 mill. kr.

Endelig må det fremhæves, at der fremtidig vil ske en væsentlig reduktion i støtten fra amerikanske fonds, som har ydet betydelige beløb til dansk forskning i de sidste år; der påregnes herved et tab for dansk grundvidenskabelig forskning på 0,6 mill. kr. årlig.

Bevillingen for 1965-66 på i alt 9,2 mill. kr., inkl. den nedenfor omtalte ekstraordinære bevilling på 3,2 mill. kr., er fordelt således:

Rådighedssum til større apparatur- anskaffelser	Kr.	1.434.000
Fælles dispositionssum		500.000
Kommissionen for veterinær- og jord- brugsvidenskab:		
Veterinær- videnskab	Kr.	334.000
Jordbrugs- videnskab		441.000
		Kr.
		775.000
Kommissionen for lægevidenskab		1.220.000
Kommissionen for naturvidenskab		3.153.000
Kommissionen for de humanistiske videnska- ber		1.459.000
Kommissionen for samfundsvidenskaberne ..		459.000
		7.066.000
Administration		200.000
		I alt... 9.200.000

Finansudvalget har ved aktstk. nr. 428 af 30. juni 1965 tiltrådt, at der på forventet efterbevilling ved lov om tillægsbevilling for finansåret 1965-66 ekstraordinært tildeles Statens almindelige Videnskabsfond et yderligere rådighedsbeløb på 3,2 mill. kr.

I et andragende af 11. oktober 1965 har fondets bestyrelse under henvisning til de stedfundne løstigninger, prisstigninger for apparatur, indførelse af omsætningsafgift samt forøgelsen af læreanstaltnernes stab af videnskabelige medarbejdere m. m. anmodet om, at rådighedsbeløbet på 6 mill. kr. må blive forhøjet med 7,65 mill. kr., d. v. s. en forøgelse på ca. 125 pct. af det i 1962 fastsatte beløb eller, hvis den ovenfor omtalte ekstraordinære bevilling tages i betragtning, en forøgelse på knap 50 pct.

Andragendet er fremkommet, efter at undervisningsministeriet havde udarbejdet sit bidrag til forslag til finanslov for finansåret 1966-67, på hvilket

forslag rådighedsbeløbet på de 6 mill. kr. er søgt forøget dels med det i 1965-66 ekstraordinært ydede beløb 3,2 mill. kr., dels med yderligere 300.000 kr. til i alt 9,5 mill. kr.

Undervisningsministeriet er imidlertid af den opfattelse, at et rådighedsbeløb af den angivne størrelsesorden under hensyn til den stedfindende stærke ekspansion af den videnskabelige forskning, den forøgede anvendelse af kostbart apparatur og den forventede pris- og lønudvikling afgjort ikke vil være tilstrækkeligt selv over en kortere årrække. Det findes derfor ikke hensigtsmæssigt, at rådighedsbeløbet fastsættes i loven om Statens almindelige Videnskabsfond. Under hensyn hertil foreslås det, at størrelsen af rådighedsbeløbet også for Statens almindelige Videnskabsfonds vedkommende fremtidig udelukkende fastsættes på de årlige finanslove.

Under 18. september 1965 har undervisningsministeriet nedsat Forskningens Fællesudvalg (FFU). Udvalget har bl. a. til opgave at tage initiativ med hensyn til forskningsorganisationens hensigtsmæs-

sige opbygning, herunder også med henblik på oprettelse af nye forskningsråd og -fonde i det omfang behov herfor findes at foreligge eller ved ændring af de regler, som gælder for de allerede etablerede råds og fondes virksomhed. Det må forventes, at FFU i forbindelse med sine generelle undersøgelser af disse forhold også vil inddrage Statens almindelige Videnskabsfonds virksomhed i sine overvejelser sammen med de øvrige bestående fonde.

For at muliggøre dispositioner på længere sigt er det af væsentlig betydning, at besparede beløb uden særskilt forelæggelse for de bevilgende myndigheder i hvert enkelt tilfælde kan overføres til senere anvendelse. Fondets bestyrelse har tillagt denne dispositionsfrihed en sådan vægt, at dens forslag om overgang til varierende årlige finanslovbevillinger i stedet for lovbestemte faste rådighedsbeløb kun opretholdes under forudsætning af, at den eksisterende mulighed for overførsel af besparede bevillinger opretholdes.